

Tres

BLACKOUT

La trajectòria de Tres (Barcelona, 1956 – Premià de Dalt, 2016) supera qualsevol intent de tipificació i, alhora, rebutja la qualificació d'*heterodoxa*. Des de l'art sonor fins a la *performance*, des del *ready-made* fins a la fotografia, els seus projectes participen dels experimentalismes que van anar sorgint en el context estètic espanyol entre els anys vuitanta i l'actualitat.

01.04 – 18.06.2017

[LA VIRREINA]
CENTRE
DE LA IMATGE

Ajuntament de
Barcelona

La trajectòria de Tres (Barcelona, 1956 – Premià de Dalt, 2016) desborda qualsevol intent de tipificació. Alhora, rebutja l'adjectiu d'*heterodoxa*. Des de l'art sonor fins a la *performance*, des del *ready-made* fins a la fotografia o el *collage*, els seus projectes participen dels experimentalismes que han esquitxat el camp estètic espanyol des de la dècada dels vuitanta fins a l'actualitat. No obstant això, fa la impressió que la seva obra es desenvolupa a la rereguarda dels corrents hegemònics, també d'esquena a les impugnacions subalternes.

Amb un peu a l'*agit-prop* i l'altre a la tautologia, és a dir, enarborant la bandera rupturista tot i que entossudit a reinterpretar, mitjançant cada proposta, quin és el fonament de l'art com a pràctica política i sociocultural, avui les obres de Tres poden ser vistes com exercicis per a una episteme de la discrepància, mentre que el silenci seria una estratègia de buidament absolut, no només retòric o productiu, sinó també físic i espacial.

Els projectes de Tres problematitzen els usos històrics i públics que han modelat el valor de les paraules, però sobretot obren nous territoris d'enunciació per al coneixement, línies gramaticals en què se'ns convoca a reimaginar la subjectivitat col·lectiva.

En aquest sentit, Tres s'inscriu dins d'una genealogia artística intempestiva i sofisticada a parts iguals que engloba James Lee Byars i Susan Sontag, John Cage i Joseph Beuys o William S. Burroughs. D'altra banda, els seus «ancestres» literaris —Mallarmé, Artaud, Beckett o Salinger— parlen d'un autor que prolonga la línia subterrània que, partint del dadaisme i seguint el camí conceptual, va percutir vocabularis, nomenclatures i consciències plàstiques.

Fèrrriament unida a una radicalitat sense temps, l'obra de Tres amb prou feines amaga un altre tipus de compromís: un pacte amb la bellesa que arriba acompanyat del batec d'ales i el rugit de sabres, una certa reinvençió de les potencialitats de la poesia que esdevé primer silenci i més endavant tret.

Sala 1

«El 15 de maig de 1985 vaig cometre suïcidi artístic a *Cabaret Voltaire*, l'espectacle pseudodadaïsta organitzat a Barcelona com a homenatge al pintor Francis Picabia. Vaig suïcidar els meus principis participant en un esdeveniment 'dadaïsta' censurat per l'entitat bancària patrocinadora, i em vaig suïcidar artísticament de les meves descobertes recents del buit i el silenci en tancar l'espectacle proferint xiscles des del cim d'una escala. L'oportunitat perduda després de deixar escapar la possibilitat de desemascarar tota aquella farsa duent a terme l'únic acte veritablement dadaïsta de la nit em va produir un autèntic curtcircuit. Aquesta circumstància em va obligar a replantejar la meva relació amb l'art en termes dràstics, i vaig arribar a la conclusió de no abordar-lo de nou, a menys que la temàtica fos el silenci, o bé el buit.»

Així, com si es tractés d'una epifania, comença l'aventura silenciosa de Tres: amb una mort creativa, després d'una purificació ideològica i a cavall d'una proclama existencial. Aquesta tríada d'art, política i vida acabarà convertint-se en el codi font des del qual caldrà llegir les seves obres posteriors.

No resulta difícil veure aquí una comesa que sorgeix de la negativitat, malgrat que ràpidament es transforma en projecte vitalista. A diferència de la cèlebre divisa de Bartleby —«m'estimaria més no fer-ho»—, l'activisme de Tres agafa volada amb les revelacions suscitées per una apagada, mai per la impossibilitat d'enfrontar-se a la pàgina en blanc.

Entre aquest *blackout* inicial esdevingut el 1985 i la seva primera intervenció silenciosa, titulada *No acción Mu*, que paradoxalment va tenir lloc al Palau de la Virreina com a part de l'homenatge a Arthur Cravan el 1992, es teixeix bona part de l'arquitectura estètica de Tres. Aquesta s'expandirà mitjançant els rostres dels seus diferents companys de viatge, una veritable «galeria de silenciosos il·lustres», tal com els va anomenar Ignacio Echevarría,

que viuen dins d'un espai saturat d'energia; o a partir de *performances* com 3-3-03, data que imaginem sacramental per a l'artista; o amb la primera peregrinació a la Vall del Silenci de Ponferrada, també durant el mateix i emblemàtic 2003; o, finalment, mitjançant *El libro del silencio*, peça-arxiu començada el 1986 que reuneix cites literàries i ressenyes periodístiques sobre aquest tema.

Sala 2

Lluny de fer del silenci un assumpte exclusivament esteticista, Tres el va utilitzar a manera de detonació, com a bomba de rellotgeria. És d'aquesta manera que cal entendre les nombroses accions dutes a terme des del sistema de l'art, contra aquest sistema i per a aquest sistema: papers sotmesos prèviament a la disciplina del buit que es transformen en boles de silenci blanc, ubicades amb traïdoria en racons o en taules de negociació d'ARCO'07, un lloc on la verbositat es pot considerar moneda de canvi; revistes i catàlegs «buidats» també a partir de forats de silenci, qui sap si per fer aflorar la mudesa amagada en les imatges o per redundar en la seva vacuïtat constitutiva, i, per acabar, un grup de peces que incideixen en la dimensió ideològica de l'obra de Tres, amb les quals l'artista extreu el silenci del territori especulatiu per confrontar-lo a les vicissituds que sacsegen l'esfera social.

A l'al·legat antibel·licista *Callen las armas* li replica la imatge emmascarada de Tres en plena «conquesta» de l'estàtua de la Llibertat. Tanca aquest conjunt la seva transformació en home-sandvitx anònim durant una altra data tel·lúrica, 13-03, 48 hores després dels atemptats d'Atocha de l'11 de març de 2004, mentre recorda el mutisme governamental d'aquells dies amb una pancarta en què es llegeix: «Un silenci sospitós».

Sala 3

La producció sonora i videogràfica de Tres, les seves col·laboracions amb altres artistes i els diversos grups que va

fundar o en què va participar al llarg de la seva trajectòria podrien constituir perfectament una mostra expositiva per si mateixos.

T, Klamm, UMBN Aleatoria, Zush-Tres, la discogràfica Silence Science i, especialment, The Fake Druids són alguns projectes que van generar una obra audiovisual de gran contundència, en què el *rock* experimental s'entrecrua amb el sorollisme, i els densos *collages* d'imatges, amb el *found footage*. La figura de William S. Burroughs —una referència important per a l'últim període de l'obra de Tres— batega amb intensitat en aquests videoclips i, sobretot, a *Shooting White Silence*, una sèrie de quadres disparats amb bales de fogueig, buidats novament, tot i que ara no pas per un silenci geomètric, sinó des de l'impacte auditiu, com a rèplica a les cacofonies de la política i la informació.

Sala 4

James Lee Byars és una figura tutelar per a Tres. En aparença, tots dos artistes participen d'alguns temes comuns —el silenci, la mort o la perfecció—; en profunditat, els uneix una mena d'apologia de la renúncia, un cert messianisme basat en el caràcter mitològic d'alguns dels seus projectes.

Hereu del carisma dadaïsta d'Emmy Hennings i Hugo Ball, precedent de les performativitats contemporànies, així com epítom d'un art cosit als seus límits existencials, Lee Byars representa un punt de no-retorn en el mapa estètic de finals del segle xx. És per això que prolongar el seu llegat implica dosis imprevisibles d'atreviment, la consciència d'estar participant en una mateixa comesa fundacional.

Una pràctica com la de Tres, sostinguda a partir de valors absoluts, s'ha d'enfrontar tard o d'hora al «problema» de la forma. Les *círculas* que congelen el moviment cinètic; els edictes que transcriuen missatges xifrats; les boles de *cinefoil*, un material que impedeix completament

El hambre. Berlín, 1983

*72 bolas de silencio blanco encontradas en ARCO'07.
Madrid, 2007*

*Kakua y Kántor, concierto silencioso para coro y mar de mercurio.
Día Internacional de la Música. Barcelona, 2006*

Acción cortar el silencio. Venècia, 2006

Hombre anuncio #2. Barcelona, 2005. Foto: Lydia Zimmermann

Últimas palabras de James Lee Byars. Barcelona, 2005

l'entrada de la llum, i el color or, autèntica divisa per a James Lee Byars, símbol preciosista i icona àuria o engegadora, formen un univers paral·lel en l'obra de Tres, el resultat de la seva epopeia per l'exactitud, el testimoni d'una odissea aritmètica en la qual el número i la geometria per fi es troben.

Sala 5

D'una banda, els anomenats *Hipercubis* i *Hiperconis*, estructures verticals buides que delimiten l'espai i que estan formades per cubs i cons acoblats de filferro i pell són, en paraules de Tres, «un primer suggeriment del silenci derivat de la seva pròpia vacuïtat». De l'altra, trobem l'*horror vacui* dels innombrables quaderns que l'artista va confeccionar des de la seva primera època, en els quals barreja pensaments, *collages*, dibuixos i vivències personals. Tots dos funcionen com dos extrems d'un monòleg gairebé obsessiu amb els materials de l'art. Així mateix, cal destacar *El País vaciado*, en què Tres «visibilitza» la vacuïtat mediàtica durant 29 dies seguits del mes de juny de 2005, aplicant buit al buit i traçant una espècie d'autoretrat del retrat.

A partir d'aquí, l'artista barceloní freqüenta totes les modalitats del *ready-made* i de l'*objet trouvé*, totes les formes de fetixisme i de reciclatge estètic. La disfuncionalitat aparent d'aquests utensilis amaga una funció imprevista: introduir apagades entre els discursos, les expectatives i les coses.

Sala 6

A diferència del que pugui semblar, *Estoy muerto*, la sèrie en què veiem Tres inert però viatjant per diverses ciutats, no és una *boutade* sobre la manca de vida o la mort, ni tampoc una burla sobre com convertir el cos en objecte i, més encara, en un obstacle molest. Es tracta —podríem dir— de desafiar el tràfec del món amb un simple gest subversiu: suspendre qualsevol activitat física i mental.

Seguint el model dels seus *blackouts*, en què Tres apaga literalment i gradualment, com en una coreografia de la desaparició, tots i cadascun dels elements estructurals que «animen» un edifici, a *Estoy muerto* també extingeix el moviment del seu propi organisme, i a més es vela la cara, acte molt significatiu per a un artista que va cultivar amb tant d'entusiasme el retrat.

Es tracta d'un projecte d'improductivitat que dinamita aquesta sobreproducció des de la qual s'acorrals la vida. Potser així podrien interpretar-se les imatges d'un cos no identificable —un cos qualsevol o tots els cossos— trobat a la intempèrie urbana o en un lloc conflictiu, al centre de les ciutats o als seus *terrains vagues*, o potser un cos que algú ha abandonat després de certa metamorfosi, com les crisàlides buides sense el seu habitant, com la pell que muden les serps —una altra referència al silenci— i que més tard deixen als marges dels camins.

Aquí val la pena recordar la figura de Diògenes a *L'escola d'Atenes*, el quadre de Rafael. El filòsof jeu desmanegat —com Tres a *Estoy muerto*— mentre platònics i aristotèlics, astrònoms i matemàtics polemitzen els uns amb els altres per veure qui va descobrir les veritats més secretes del món. Una llegenda apòcrifa explica que algú va preguntar al filòsof cínic quina era la seva principal habilitat, i Diògenes va respondre lacònicament amb una paraula: «manar».

Sala 7

Les accions silencioses de Tres alternen la *performance* individual amb altres formats que podrien catalogar-se com a simfonies corals. Produir silenci col·lectivament equival a fundar una cosa semblant a una comunitat inconfessable, per utilitzar les paraules de Maurice Blanchot; celebrar el silenci allà on s'imposa el guirigall, enmig del bullici dels carrers o als espais de congregació pública, fabrica il·lusions de possibilitat, parèntesis de sentit.

L'extraordinària bellesa d'aquests *happenings* urbans, desplegats sempre com si fossin representacions operístiques o pel·lícules de cinema mut, convida a pensar-hi en clau utòpica, una utopia silenciosa que és, simultàniament, una *Gesamtkunstwerk* o obra d'art total.

Sala 8

Aquest àmbit recull dues empremtes significatives en l'obra de Tres. L'una és la de Joseph Beuys: la seva fluctuació entre el *clown* i el xaman, entre l'arenga propagandística i l'aforisme insondable, s'adequa perfectament a nombroses obres de l'artista barceloní. L'altra és la de Susan Sontag: la seva *Estètica del silenci* va ser un esperó teòric i fins i tot un estímul existencial.

Al costat de tots dos autors, es mostren els *Silencios embolsados*, una col·lecció de fotografies retallades de la premsa en què veiem diverses personalitats en actitud d'imposar silenci. Cada imatge està ficada dins d'una bossa amb materials professionals d'aïllament acústic, cosa que reforça el gest que les caracteritza alhora que hi ironitza.

Segons el mateix Tres, «aquests silencis embossats constituïrien una mena de comentari humorístic a la seducció i a la solemnitat impostada de la galeria de silenciosos il·lustres». Com a exemple d'aquesta dialèctica, es presenten els retrats emmascarats de Mallarmé, Beckett i Maria Callas.

Sala 9

La paraula escrita i, més concretament, l'ambivalència de l'alfabet, les seves permutacions, els seus palíndroms i les seves lletres mudes com la hac, a la qual Tres va dedicar diverses peces, també tenen cabuda en l'activitat d'un artista consagrat al silenci. Potser precisament per això, en l'obra de Tres hi ha un cert estructuralisme poètic, una manera de desconstruir o buidar els acords que suporten la significació, transferint-los el virus del *non sense*.

D'altra banda, un aspecte molt significatiu de la producció de Tres és la seva extraordinària facilitat per confeccionar imatges i, més encara, per donar-los un nou significat portant-les per altres camins plàstics i conceptuals. D'aquesta manera s'entén la sèrie *El silencio es sangre*, conjunt d'almanacs de noies japoneses amb petites i delicades operacions de *tuning* en forma de dibuix.

També es pot veure una compilació documental d'alguns *blackouts* i còctels silenciosos de Tres, en què l'artista apaga i buida de veu, respectivament, edificis i esdeveniments socials. Tots dos tipus de treball participen de les cosificacions desplegades amb objectes i cossos, així com de les seves *performances* i *happenings* col·lectius.

Tanquen la mostra dues peces destinades a fundar una poètica per a l'obra de Tres: l'escultura o *haiku* plàstic —si és que es pot utilitzar aquesta expressió— que es titula *Verbis diablo*, un tros de l'òrgan demoníac amb què Satanàs parlava amb els seus súbdits, i tres màscares que permeten practicar l'art de la desaparició figurada, ja que una no oculta el rostre que hauria d'ocultar, sinó al contrari: el realça.

**La Virreina Centre de la Imatge
Palau de la Virreina
La Rambla, 99. 08002 Barcelona**

**Horari: de dimarts a diumenge
i festius, de 12 a 20 h
Entrada gratuïta**

**barcelona.cat/lavirreina
twitter.com/lavirreinaci
facebook.com/lavirreinaci**